

temen postea Pipinus, devictis Longobardis, Pontifici donavit. Denique, si deponere Principes est cornua excutere, non erunt tria, sed multo plura ab Antichristo evulsa: constat enim, a Pontificibus fuisse depositos, præter Leonem III Græcum, et Childericum Francum, etiam Henricum IV a Gregorio VII, Othonem IV ab Innocentio III, Fridericum II ab Innocentio IV, qui omnes reipsa Imperium amiserunt.

De tertio habemus testimonia Veterum apertissima. Lactantius lib. VII, cap. 16. et Irenæus lib. V dicunt, Antichristo, posteaquam occiderit tres Reges ex decem, reliquos continuo subjiciendos, et tum ipsam omnium Principem futuram. Hieronymus in cap. XI Dan. in illud *Et faciet, quæ non fecerunt patres ejus*: « Nullus, inquit, Judæorum absque Antichristo in toto unquam orbe regnavit. » Chrysostomus in II, Thess. II asserit, Antichristum Monarcham futurum, et successurum Romanis in Monarchia, sicut Romani successerunt Græcis, Græci Persis, Persi Assyriis.

Denique Cyrillus Catech. 15. dicit, Antichristum Monarchiam adepturum, quæ antea fuerat Romanorum. Et satis aperte deducitur hæc Patrum sententia, ex Apoc. c. XVII, ubi legimus: *Et decem cornua, quæ vidisti, decem Reges sunt. Illi unum consilium habent, et virtutem, et potestatem suam bestia tradent* (1). Hoc autem nullo modo convenire Romano Pontifici, certum est: nec enim unquam Pontifex Rex fuit totius Orbis terrarum.

De quarto loquitur Joannes Apoc. XX: *Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Salatan de carcere suo, et erit, et seducet Gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ Gog et Magog, et congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, et circumerunt castra Sanctorum et civitatem dilectam. Et descendit ignis de celo, et devoravit eos, et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, et sulphuris, ubi et bestia et Pseudoprophetae cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum* (2). His verbis describitur ultima persecutio, et finis ejus. De qua re sic loquitur Augustinus lib. XX de Civit. Dei, cap. 11: « Hæc erit novissima persecutio novissimo imminente judicio, quam sancta Ecclesia toto terrarum orbe patietur, universa

scilicet civitas Christi ab universa diaboli civitate, quantacumque erit utraque super terram. » Similia habentur Ezechielis XXXVIII, XXXIX, quæ sunt breviter exponenda propter multos, qui de hac re existerunt errores.

CAPUT XVII.

De Gog et Magog.

Prima igitur sententia, sive potius error est Judæorum, qui docent, Gog esse Antichristum, Magog esse gentes Scythicas innumerabiles, quæ latent intra Caspios montes. Venturum autem esse Gog, id est, Antichristum cum Magog, id est, cum exercitu Scytharum, illo ipso tempore quo Messias primum apparebit in Hierusalem; et tunc prælium committendum in Palestina, et tantam stragem futuram in exercitu Gog, ut per septem annos Judæi non sint cæsuri ligna ex arboribus ad ignem struendum, sed crematuros hastas, et clypeos, et similia instrumenta, quæ jacebant ubique cum cadaveribus, et deinceps futura sæcula aurea erant.

Refert hanc opinionem Hieronymus in c. XXXVIII Ezech. et Petrus Galatinus lib. V, cap. 12 cont. Jud. et Rabbi David Khimhi in Com. Psal. passim. Sed Judæi in duobus erant.

Primo, quod putant prælium Gog et Magog futurum in primo Christi adventu, confundentes primum cum secundo; cum tamen Scripturæ aperte doceant, in primo adventu Christum venturum in humilitate, et tamquam ovem mansuetam immolantem, ut patet Isa. LIII et alibi. Secundo, quod putant, Antichristum venturum contra se, et cum suo Messia pugnaturum; cum tamen Antichristus revera ipsorum Messias sit futurus, et pro Judæis contra verum Christum Salvatorem nostrum pugnaturus.

Secunda opinio est Lactantii lib. VII, cap. 24, 25 et 26, qui existimat, prælium Gog et Magog futuram mille annis post mortem Antichristi. Docet enim ipse, finitis sex milibus annorum a Mundo condito, venturum

Antichristum, et regnatum tribus annis cum medio; tunc occidendum Antichristum, apparituum Christum, futuram resurrectionem, et regnatum Sanctos cum Christo hinc in terris mille annis, in summa pace, et tranquillitate, infidelibus interim quidem exterminatis, sed pacifice servientibus. Quibus finitis, iterum solvendum Diabolum, et excitandum bellum atrocissimum omnium gentium, quæ per mille annos servierunt Sanctis, contra eosdem Sanctos, et hoc esse prælium Gog et Magog, de quo loquantur Ez. et Joan. sed paulo post divinitus occidendos omnes impios, et tunc futuram secundam resurrectionem, et Mundum penitus innovandum.

Hæc opinio fuit etiam multorum Veterum, ut Papie, Justini, Irenæi, Tertulliani, Apollinaris, et quorundam aliorum, ut refert Hieronymus in cap. XXXVI Ezech. et Eusebius lib. III hist. cap. ult. Sed jam dudum explosa est tamquam error exploratus. Dominus enim Matth. XXIV et XXV aperte docet, post Antichristi persecutionem statim futurum judicium ultimum, et ituros omnes bonos in vitam æternam, omnes malos in ignem æternum; ac proinde non futura post alios mille annos, nec unquam deinceps ulla prælia.

Tertia opinio est Eusebii, qui lib. IX demonst. Evang. cap. 3. existimat, Gog esse Imperatorem Romanum, et Magog Imperium ejus. Sed nititur falso fundamento. Deducit enim hanc opinionem ex cap. XXIV Num. ubi secundum versionem 70, legimus: *Extolletur Gog regnum, et augetur regnum ejus: Deus duxit illum ex Ægypto etc.* (1). Ubi videtur Scriptura dicere, quod quando Christus rediit ex Ægypto, tempore suæ infantie, tunc extolletur regnum Gog: constat autem, Christo infante existente, nullum regnum fuisse exaltatum, nisi Romanorum.

At sine dubio corrupta est in hoc loco editio 70 Interpretum: Hebraice enim habetur, non Gog, sed Agag: יִיִם בְּאֵי מִלְּבִי וְאֵיִם בְּאֵי מִלְּבִי. Et tolletur propter Agag, vel præ Agag Rex ejus. Et sensus est secundum Hieronymum in c. XXXVIII Ezech. et tolletur Saul primus Rex Israel propter Agag, id est, quia peccabit non occidendo Agag. Vel secundum alios, extolletur Saul præ Agag; id est, prævaleret et superaret ipsum Agag. Utrumque est verum. Et certum est, locum illum Nume-

rorum intelligi de regno Judæorum, non de Christo, vel Romanis: incipit enim: *Quam pulchra tabernacula tua Jacob tentoria tua Israel etc.* (2).

Quarta opinio est aliorum, qui per Gog et Magog intelligunt prælia Diaboli et Angelorum ejus olim in celo cum Angelis bonis patrata, quam Hieronymus refellit, tamquam destruente litteram, in cap. XXXVIII Ezech.

Quinta est Theodori Bibliandri, quem sequitur Chytræus in Com. cap. XX Apoc. Igitur Bibliander tab. 14. suæ Chronol. ubi accurate disserit de Gog et Magog, et tandem docet, prophetiam Ezechielis et Joannis non pertinere ad idem tempus; sed Ezechielis quidem vaticinium impletum esse tempore Machabæorum, et Gog ac Magog fuisse Alexandrum Magnum, et posteros ejus Reges Syriæ et Ægypti, qui cum Judæis multa prælia commiserunt, et a Machabæis tandem superati fuerunt: Joannis autem prophetiam impletam esse tempore Gregorii VII Papæ, et sequentium aliquot Pontificum: ac Gog et Magog fuisse Pontifices, et alios Christianorum Principes et exercitus, qui diu pugnaverunt contra Saracenos pro terra sancta, et sepulcro Domini recuperandis.

Prima pars hujus opinionis est etiam Theodreti, in cap. XXXVIII Ezech. sed defendi non potest. Primo, quia sine dubio una et eadem est prophetia Ezechielis et Joannis; et proinde utraque implenda est post Christi adventum. Nam in primis Joannes dicit, exercitum Gog a quatuor angulis terræ venturum, et idem dicit Ezechiel, nominatim exprimens in exercitu Gog futuros Persas ex Oriente, Ethiopas ex Meridie, Tubal, id est, Hispanos ex Occidente, et Togorma, id est, Phrygas a lateribus Aquilonis. Deinde Joannes dicit: igne de celo demisso, hunc exercitum perdendum; et idem asserit Ezechiel in fine cap. XXXVIII: *Ignem, inquit, et sulphur pluviam super eum, et super exercitum ejus* (3). Denique, Joannes huic prælio subjungit continuo innovationem Hierusalem, id est, glorificationem Ecclesie, et similiter Ezechiel a cap. XI usque ad finem libri nihil tractat, nisi mirabilem innovationem Hierusalem.

Præterea secundo probatur, prophetiam Ezechielis non fuisse impletam tempore Machabæorum. Nam Ezech. XXXVIII dicitur

(1) Apoc. XVII, 12. — (2) Apoc. XX, 7.

(1) Num. XXIV, 7 et 8. — (2) Num. XXIV, 5. — (3) Ezech. XXXVIII, 22.

tur ad Gog, in novissimo annorum venies : at Alexander Magnus cum suis in medio annorum venit. Deinde Ezechiel aperte dicit, in exercitu Gog futuros Æthiops, Libyos, Hispanos, Cappadoceos etc. qui tamen nunquam pugnaverunt contra Hierusalem, ac præsertim tempore Machabæorum : soli enim Syri et Ægyptii pugnaverunt contra Machabæos.

Denique Ezechiel describit talem victoriam contra Gog et Magog, ut deinceps nulli essent timendi hostes, sed esset futuris finis omnium præliorum. At non talis fuit victoria Machabæorum contra Reges Syriæ et Ægypti : nam nec Judæi Regem Syriæ et Ægypti unquam penitus superaverunt, et paulo post fuerunt Judæi rursus a Romanis vexati et capti, nec se unquam de eorum manibus liberaverunt, ut Augustinus dedit, et probat lib. XVIII de Civit. Dei, c. 43. Non ergo prophetia Ezechielis ante Christi tempora impleta fuit.

Alter pars opinionis Bibliandri, quæ propria est ejus, non solum falsa, sed etiam impia est. Nam in primis Joannes dicit, prælium Gog et Magog futurum contra castra Sanctorum et dilectam civitatem, id est, contra veram Dei Ecclesiam : at bellum Christianorum pro terra sancta recuperanda fuit totum contra Saracenos Mahumetanos, nisi forte velit Bibliander, Mahumetanos esse veram Dei Ecclesiam et castra Sanctorum. Deinde Joannes dicit, homines futuros in exercitu Gog ex quatuor angulis terræ : at in exercitu Christiano non erant nisi Occidentales, et Aquilonares, id est, Galli, Germani, Itali. Præterea Joannes dicit, finitum bello Gog et Magog, mox Hierusalem renovandam et glorificandam : Diabolum autem, et Antichristum, et Pseudoprophetas dejiciendos in ignem æternum : at bellum Christianorum pro terra sancta jamdudum est finitum ; nec tamen videmus ullam Hierusalem innovatam, nec Diabolum, et Pseudoprophetas disiectos in Tartarum. Nunc enim, ut etiam adversarii fatentur, Diabolus et Pseudoprophetae maxime vigent.

Præterea Deus ipse manifestis signis et prodigiis tum ad Antiochiam Syriæ, tum in aliis locis manifeste ostendit, sibi gratum bellum illud fuisse. De quibus vide Gulielmum Tyrium lib. VI de bell. sac. et Paulum Æmilium lib. IV de reb. Franc.

Denique S. Bernardus, quem Sanctum sive Divinum nominat idem Bibliander in

Chron. ubi de Eugenio III temporibus agit, præter alios sanctos viros, unus fuit ex præcipuis auctoribus illius belli : ipse enim et verbis, et miraculis suasit infinitam multitudinam Gallorum et Germanorum, ut ad bellum illud profiscerentur, ut ipsemet indicat initio lib. II de Consider. Et Auctor vite ejusdem Bernardi lib. II, cap. 4. scribit, B. Bernardum post prælium peractum, cæcum quemdam illuminasse in testimonium, quod nomine Dei bellum illud prædicaverat.

Sexta opinio est Magdeburgensium, Cent. I, lib. II, cap. 4, col. 435. ubi docent, Gog et Magog esse regnum Saracenorum, sive Turcarum. Quæ sententia plane opponitur sententiæ Bibliandri : et ideo melior est, vel potius minus mala. Sed tamen absolute est falsa, siquidem Gog veniet in novissimo annorum, nec diu durabit, ut ex Joanne et Ezechiele aperte colligitur : regnum autem Saracenorum jamdudum cœpit, et duravit hæctenus annos fere mille, quod sane modicum tempus dici nequaquam potest.

Septima est B. Ambrosii lib. II de Fid. cap. ult. Gog esse Gothos, qui multas provincias populi Romani vastaverunt. Memini hujus opinionis B. Hieronymus in quæst. Hebr. in Gen. cap. X. et ait : « Utrum vera sit necne, exitus prælii docebit. » Et nec sane exitus prælii docuit, non fuisse veram : neque enim post bella Gothorum ulla innovatio Ecclesiæ secuta est, neque bella omnia cessaverunt.

Octava est ipsius S. Hieronymi in cap. XXXVIII Ezech. qui videns rei difficultatem, omisso literalis sensu, mystice exposuit de hæreticis. Vult enim Gog, quod Hebræis est tectum, significari hæresiarchas, qui instar tecti elati sunt ac superbi : Magog autem, quod interpretatur de tecto, significare eos, qui hæresiarchis credunt, eisque subjiciuntur, ut ædificium suo tecto. Hæc sententia pro mystico sensu accepta verissima est, non tamen ad litteram. Nam Ezechiel cap. XXXVIII dicit, Aog venturum in novissimo annorum, et Joannes Apoc. XX dicit, post mille annos venturum eundem Aog : nomine autem mille annorum intelligunt omnes Catholici totum tempus, quod est a Christi adventu usque ad Antichristum : eum ergo Aog non sit venturus nisi circa finem Mundi, et hæretici initio Ecclesiæ adhuc Apostolos viventibus cœperint ; constat, proprie et ad litteram Aog non significare hæreticos.

Sciendum est etiam, Hieronymum, cum

dicit Gog interpretari tectum, et Magog de tecto, non velle dicere idem omnino esse Hebræis Gog et Magog, quod nobis tectum et de tecto, sed velle dicere, esse quasi idem. Proprie enim Hebræis tectum non est Gog, sed Gog, גֹּג, et de tecto non dicunt Magog, sed Migag, מִיגָג.

Nona sententia est B. Augustini lib. XX de Civit. Dei, cap. 11. qui per Gog intelligit Diabolum, qui est instar magni tecti, id est, magnæ domus, in qua habitant omnes mali : per Magog autem intelligit Antichristi exercitum ex totius orbis nationibus collectum. Quæ sententia sine dubio verissima est et amplectenda, quatenus refert Gog et Magog ad tempora Antichristi ; tum quod eum sequuntur omnes Catholici auctores, qui scribunt in Apocalypsis ut Arethas, Primasius, Beda, Haymo, Rupertus, Richardus, Anselmus, et alii ; tum etiam quod omnia quæ dicuntur ab Ezechiele et Joanne de Gog et Magog, rectissime conveniant Antichristo. Tunc enim vere erit ultima et maxima persecutio, et post eam innovabitur Hierusalem, hoc est, Ecclesia glorificabitur, nec ulla deinceps prælia audientur. Quatenus autem per Gog intelligit Diabolum, non videtur vera : nam Joannes dicit, Diabolum solum convocatum esse Gog et Magog in prælium ; igitur aliud est Diabolum, aliud est Gog.

Nostra igitur sententia, quæ decima est, tria continetur. Primo asserimus, prælium Gog et Magog esse prælium Antichristi contra Ecclesiam, ut recte Augustinus docuit. Secundo dicimus, probabile esse admodum, Per Gog significari ipsum Antichristum, per Magog exercitum ejus. Nam Ezechiel per Gog vocat principem, et Magog vocat terram, sive nationem. Tertio dicimus, probabile esse, Gog dici a Magog, non e converso, ita ut dicatur Antichristus Gog, quia est princeps gentis quæ dicitur Magog : porro exercitum Antichristi vocari Magog a gente Scythica, non quod constet ex illis Scythiis, quos Judæi fingunt esse ultra Caucasum et Caspium mare, sed vel quod magna pars exercitus Antichristi constabit ex barbaris a Scythia oriundis, ut Turcis, Tartaris, et cæteris, vel (quod magis reor) quia erit exercitus immanis et crudelis valde : quos enim sævos dicere volumus, Scythas vocamus.

Nam quod Magog revera Scythicam gentem significet, patet ex Genes. X, ubi legi-

mus, filium Japhet secundum dictum esse Magog, ex quo dicta est Magog regio, quam ejus posteri habitaverunt, quam esse Scythiam, docet Josephus lib. I Antiq. cap. 11. et Hieronymus in quæst. Hebr. in Genes. X. Nam quemadmodum a tribus filiis Cham, id est, Chus, Mizraim et Chanaham, dicta est Æthiopia Chus ; Ægyptus Mizraim, et Palestina Chanaham : sic omnino a Magog filio Japhet dicta est Scythia Magog. Quod autem Ezechiel nominans Magog respexerit ad gentem denominatam a Magog filio Japhet ; planum est, quia ibidem adiungit socios ipsi Gog alias gentes denominatas ab aliis filiis, vel nepotibus Japhet, ut Gomer, Togorma, Mosoch, Tubal, etc. Concludamus ergo, prælium Gog et Magog esse novissimum persecutionem, quam in toto Mundo contra Ecclesiam Antichristus excitabit.

Neque obstat quod Ezechiel cap. XXXVIII dicit, per septem annos cremanda arma Gog et Magog ; cum tamen constet, post Antichristi mortem non futuros nisi 45 dies usque ad Mundi finem, ut ex Dan. XII colligitur. Nam Ezechiel non loquitur proprie, sed figurate more Prophetarum, nec vult dicere, revera per septem annos comburenda illa arma : sed tam insignem cladem futuram, ut longissimo tempore sufficere possent ad ignem fovendum hæc, et clypei hominum occisorum, si opus esset.

Unum superest dubium : Anne propter sævissimam Antichristi persecutionem extinguenda sit penitus Christi Fides et religio. Nam Dominicus a Soto in lib. IV sent. dist. 46, quæst. 1, art. 1. id futurum omnino credidit : « Abscessio, inquit, et defectio totius orbis ab illa Sede, signum erit consummationis sæculi. » Et infra : « Extincta fide per discussionem ab Apostolica Sede, totus Mundus vanus erit, ac deinceps incassum processurus. » Et infra : « Expavescent ergo mortales, quam sit pestilens amor sui. Inde enim manet elatio et superbia, quæ sub ducta tandem Antichristi Civitatem Dei labefactabit. »

At hæc sententia meo iudicio defendi non potest. Nam in primis repugnat Augustino, qui lib. XX de Civit. Dei, cap. 11 dicit, Ecclesiam semper invictam contra Antichristum futuram : « Nec militiam, inquit, suam deseret, quæ vocabulo est appellata castrorum. » Deinde repugnare mihi videtur etiam Evangelio, nam Matth. VI legimus : *Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, et*

portæ inferi non prævalebunt adversus eam (1). At quomodo non prævalebunt, si eam penitus extinguant? Item Matth. XXIV Dominus ait de ministris Antichristi : *Dabunt signa magna, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest etiam electi* (2). Ubi Dominus significare voluit, electos multos eo tempore futuros qui Antichristi miraculis seduci se non patientur. Denique, Scriptores omnes qui de Antichristi persecutione loquuntur, ut Ezechiel, Daniel, Paulus, Joannes, et Patres omnes supra citati, victoriam illius belli seu persecutionis penes Ecclesiam tandem futuram dicunt. Et sane ratio ipsa idipsum docet. Quis enim credat, in eo prælio, in quo totis castris Deus et Diabolus, Christus et Antichristus pugnant; Deum a Diabolo, et Christum ab Antichristo esse vincendum?

CAPUT XVIII.

Refelluntur deliramenta hæreticorum, quibus non tam probant, quam impudentem affirmant, Papam esse Antichristum.

Etsi sufficere poterant, quæ hæcenus descripsimus de Antichristo; siquidem evidenter ostendimus, nihil eorum summo Pontifici convenire, quæ Antichristo Scripturæ divinæ attribuant; tamen ne aliquid desideretur, et impudentia adversariorum manifesta fiat, proponam breviter, ac refellam, quæ Lutherus, libellus Smalchaldicus, Calvinus, Illyricus, Tilmannus, et Chytræus adferunt, ut probent Papam esse Antichristum.

Ac primum Lutherus, etsi passim Pontificem summum Antichristum vocet, ac præsertim in lib. de Captiv. Babyl. in lib. cont. execrab. Bullam Antich. in Assert. artic. in lib. cont. Ambros. Catharin. tamen unum dumtaxat argumentum ejus reperire potui, quo id probare conatur. Nam in Assert. art. 27. ita loquitur : « Daniel prædixit VIII cap. Antichristum fore regem impudentem facie, hoc est, sicut Hebræus habet, potentem speciebus, pompis, et cæremoniis externorum operum, extincto interim spiritu Fidei, sicut

vidimus impletum tot religionibus, ordinibus, collegiis, ritibus, vestibus, gestibus, ædificiis, statutis, regulis, observantiis, et numerum nominum eorum vix recites. » Atque has easdem Antichristi, ut ipse loquitur, facies enumerat, et fuisse explicat in libro contra Ambros. Catharin. de vision. Dan.

Sed hoc Lutheri argumentum in tribus peccat. Primum in ipso fundamento : nam verba Hebræa *פנים* ad verbum sonant, *Robustus facie*, et phrasi Hebræica significant hominem perfrictæ frontis, qui non novit erubescere. Nam in primis ita verterunt 70 : *αυαθής προσώπου* inverecundus facie : ita Hieronymus vertit : ita Theodoretus legit : ita et Rabbiorum regulis explicat Franciscus Vatablus : *Fortis facie*, inquit, *est qui non erubescit, et quem non pudet.*

Denique idem colligitur ex verbis similibus Ezech. III : *Domus Israel attrita fronte est, et duro corde, ecce dedi faciem tuam valentiorum faciebibus eorum, et frontem tuam duriorum frontibus eorum* (3). Ubi in Hebræo est : *Domus Israel robusti fronte sunt, et dedi faciem tuam robustiorum faciebibus eorum.* Quæ non habent alium sensum quam istum : (ut Hieronymus recte explicat) illi quidem impudentes sunt, sed tu non cedas impudentiæ illorum; etsi illi audacter et sine pudore faciunt mala, tu audacter et sine pudore reprehendas. Quæ cum ita sint, videat Lutherus, ne ipse impudens facie sit, si suam interpretationem Rabbini, Theodoro, Hieronymo, 70 Interpretibus, et ipsi Ezechiel anteponere velit.

Secundo peccat Lutheri argumentum, quia ex hac sententia, quidquid tandem significet, non recte colligitur, Papam esse Antichristum. Nam etiamsi constaret, Antichristum futurum potentem in pompis et cæremoniis externis; non tamen continuo colligi posset, esse Antichristum quicumque est potens in pompis et cæremoniis externis. Nam, ut Dialectici docent, ex particularibus affirmativis nihil colligitur; alioqui etiam Moses fuit Antichristus, qui tot cæremoniis in Exodo et Levitico instituit, ut vix earum numerus iniri possit. Et cum ibidem de Antiocho, et in ejus figura de Antichristo dicitur, illum fore intelligentem enigmatum, si ratiocinatio Lutheri valeret; sequeretur, eos omnes qui enigmata solvere possent esse

Antichristos : quod certe falsum, et ridiculum est.

Tertio peccat in eo, quod Pontifici Romano tribuit institutionem omnium Ordinum, et cæremoniarum Ecclesiasticarum; cum tamen constet, plurimas earum, non a Pontifice Romano, sed ab aliis sanctis Patribus institutas. Nam Ecclesia Græca semper habuit, et adhuc habet monasteria, ritus, observationes, cæremoniæ, quas a sanctis Basilio, Pachomio, et cæteris Græcis Patribus, non a Romano Pontifice acceperat. Vide lib. Cassiani de Instit. renunt. et S. Basilii Constit. in Occidente quoque S. Benedicti, S. Rom. S. Brunonis, S. Domini et S. Francisci Ordines a Papa quidem approbati, sed ab illis sanctis viris Spiritu sancto docente excogitati et instituti sunt : ut si ejusmodi Ordines ad Antichristi faciem pertineant, potius sancti illi Patres Antichristi dicendi sunt, quam Papa.

Adde ultimum, verba Danielis nulli hominum (vero Antichristo suo tempore revelando excepto) aptius convenire quam Luthero. Ipse enim supra omnes impudens facie fuit : nam Presbyter et Monachus palam uxorem sanctimonialem duxit, cujus rei nullum exemplum in tota antiquitate demonstrari potest. Item mendacia sine ullo numero scripsit, quæ a multis annotata, et litteris prodita sunt. Scribit Joannes Cochleus in act. Luth. anni 1523, a quodam notata ex uno Lutheri libro mendacia 50. Ab alio quodam eundem Lutherum convictum mendaciorum 874. Qualis denique impudentia illa fuit, cum in lib. cont. Bullam Leonis X idem Lutherus excommunicare ausus est Pontificem suum cum universa Ecclesia, quæ illi adhæret? Quis unquam audivit, a Presbytero Episcopum excommunicari potuisse?

Exhorruit quondam Chalcedonense Concilium Dioscori audaciam, qui in Concilio Ephesino II presidens, Leonem Pontificem excommunicare præsumperat : at quæ comparatio esse potest inter Dioscorum Patriarcham secundæ sedis, in Concilio generali presidentem, et Lutherum simplicem Monachum in suo cubiculo scribentem? Sed jam Luthero dimisso, ad Melancthonem veniamus.

CAPUT XIX.

Refutantur nugæ Synodi Smalchaldicæ Lutheranorum,

Exstat libellus de potestate et primatu Papæ, seu regno Antichristi, nomine Synodi Smalchaldicæ editus, qui quidem Melancthonis mihi esse videtur, sed cujuscumque sit, nihil nisi verba, et inanem jactationem habet : « Constat, inquit Auctor libri, Romanos Pontifices cum suis membris defendere impiam doctrinam, et impios cultus, ac plane notæ Antichristi competant in regnum Papæ, et sua membra. » Hactenus propositio, nunc probationes audiamus : « Paulus enim ad Thessalonicenses describens Antichristum, vocat eum adversarium Christi, extollentem se super omne quod dicitur, aut collier Deus, sedentem in templo tanquam Deum. Loquitur igitur de aliquo regnante in Ecclesia, non de Regibus Ethnicis, et hunc vocat adversarium Christi, quia doctrinam pugnantem cum Evangelio excogitaturus sit, et is arrogabit sibi auctoritatem divinam. »

Quamquam hæc omnia, etsi vera essent, parum nobis officerent : peto tamen quo fundamento nititur hæc interpretatio? Paulus aperte dicit, Antichristum seipsum elevarum supra omnem Deum, et in templo sessurum, non ut Regem, non ut Episcopum, sed plane ut Deum, et hoc idem disertis verbis affirmant Chrysostomus, Ambrosius, et cæteri hujus loci veteres Interpretes. Quo jure igitur vos sine teste, et sine ratione affirmatis, Antichristum esse eum qui sedet in templo, non ut Deus, sed ut Episcopus, et adeo non se effert super omnem Deum, et non solum Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum adoret, sed etiam coram omni populo sese prosternat ante Sacramentum Eucharistiæ, ante sepulchra Apostolorum, et Martyrum, ante crucem, et imagines Christi, et Sanctorum, quæ vos ipsi, licet impie, Deos alienos, et idola appellare soletis? Sed videamus hoc ipsum quemadmodum accomodetis ad Papam.

« Primum autem constat, Papam regnare in Ecclesia, et prætextu Ecclesiasticæ auc-

(1) Matth. XVI, 18. — (2) Matth. XXIV, 24. — (3) Ezech. III, 7 et 8.

toritatis et ministerii sibi hoc regnum constituisse. Prætexit enim hæc verba : *Tibi dabo claves.* »

Regnare Papam in Ecclesia, vos quidem dicitis, sed non probatis : nos vero contrarium nullo negotio demonstrare possumus. Nam qui regnat, superiorem in regno suo non agnoscit : Papa vero Christi Regis Vicarium se et famulum profitetur : et quamvis in tota domo Dei, atque in universo Christi regno amplissima potestate utatur ; ea tamen potestas non excedit (Economus, ac servi conditionem. Nam et Moses (ut Paulus ait Hebr. III.) *Fidelis fuit in tota domo Dei,* sed tanquam famulus ; Christus autem tanquam filius in sua. Sed pergit.

« Deinde, doctrina Papæ multipliciter pugnat cum Evangelio, et arrogat sibi auctoritatem divinam tripliciter. Primum, quia sumit sibi jus mutandi doctrinam Christi, et cultus a Deo institutos, et suam doctrinam, et suos cultus observari vult tanquam divina. »

Hoc item dicitis, et non probatis, neque solum id nobis falsum, sed mendacium etiam impudentissimum esse videtur. Nec enim ignoratis, in Ecclesia Catholica omnium ore doceri, Christi doctrinam et cultus non posse ab ullo homine, sed nec ab ullo etiam Angelo mutari, nec unquam inter nos et vos quæstio fuit, an debeat credi, aut fieri quod Christus docuit, aut jussit. Sed vos ne, an nos melius Christi doctrinam, et præcepta interpretemur ? In qua quidem quæstione vos nihil fere aliud asserere soletis, quam vestram ipsorum interpretationem : nos vero Patrum consensum, et Catholicæ Ecclesiæ, vel decretæ, vel consuetudines. Nec enim (ut vos falso jactatis) Patrum consensus atque Ecclesiæ consuetudines verbo Dei opposimus, sed interpretationi et judicio vestro. Sed audiamus secundam probationem.

« Secundo, quod sumit sibi potestatem non solum ligandi, et solvendi in hac vita, sed etiam sumit sibi jus de animabus post hanc vitam. »

Et hoc dicitur, sed non probatur. Nec enim summus Pontifex jus sibi in animas defunctorum sumit, cum non ex auctoritate illas a peccatis vel pœnis absolvat, sed solum per modum suffragii preces, atque opera bona Fidelium vivorum cum illis communicet. Prodesse autem defunctis vivorum pre-

ces et elemosynas, ac præcipue Missæ sacrificium, omnes Veteres docent : de qua re cum nos alibi fuse disputaverimus, hoc loco unum Augustini testimonium annotasse sufficiet. Igitur ser. 34. de Verb. Apost. ita loquitur Augustinus : « Orationibus vero sanctæ Ecclesiæ et sacrificio salutari, et elemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari. » Sed pergit.

« Tertia, quia Papa non vult ab Ecclesia, aut ab alio judicari, et aufert suam auctoritatem judicio Conciliorum et totius Ecclesiæ. Hoc autem est se Deum facere, nolle ab Ecclesia aut ab ullo judicari. »

Hic quoque duo dicuntur quæ non probantur. Nam in primis, quibus Scripturis, quibus Conciliis, qua ratione probatis, debere Papam a Conciliis, vel Ecclesia judicari ? Nos enim legimus (ut alia prætermittam, quæ libro superiore satis disputata sunt) Petro dictum a Christo Joan. XXI : *Pascere oves meas* (1), nec dubitari posse credimus, oves a pastore regendas, et judicandas esse, non pastorem ab ovibus. Illud etiam legimus Lucæ XII, eidem Petro dictum : *Quis putas est fidelis dispensator, et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam* (2) ? Quo loco videmus œconomum quemdam toti familie Christi præpositum, certe ut eam regat, non ut regatur ab ea.

Ac ne forte objiceret aliquis : quid si œconomus ille fuerit malus, a quo tandem judicabitur, si omnibus præest, nulli subijcitur ? Propterea subjecit Dominus continuo : *Quod si dixerit serpens ille in corde suo, moram facit Dominus meus venire, et cooperit percussere servos et ancillas, et edere, et bibere, et inebriari, veniet Dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua nescit, et dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet* (3). Auditisne quis judex sit mali illius œconomus, quem constituit Dominus super familiam suam ? Non enim ait Christus, a Concilio judicetur : sed *veniet Dominus in die qua non sperat,* et quæ sequuntur. Itaque sibi Dominus servat servi illius judicium, quem super universam familiam suam ipse constituit ; proinde non aufert Papa auctoritatem suam judicio Conciliorum, et totius Ecclesiæ cum ab eo se judicari non patitur : non enim auferri potest quod nunquam est datum. Sed neque Concilia rite congregata id sibi unquam assump-

serunt, ut extra casum hæresis in Pontificem summum sententiam dicerent. Sed de hac re satis multa suo loco.

Alterum quod dicitis, et non probatis, illud est, hoc esse Deum se facere, nolle ab Ecclesia, aut ab ullo judicari. Nam cum ab ullo dicitis, sine dubio ab ullo homine intelligitis : nec enim ignoratis, Pontificem a Christo judicandum se esse, et credere et profiteri. Quo pacto autem se facit Deum, qui judicandum se esse a Deo credit ?

Deinde Reges terræ certe judicem in terris, quod ad res politias attinet, nullum agnoscunt : et sententia vestra, qui Episcopos coactiva potestate spoliatis, nec in Ecclesiasticis rebus verum aliquem judicem habent. Num igitur tot erunt Dii, quot sunt Reges ? Non existimo ita vos insanire, ut hoc dicatis. Restat igitur, ut verum non sit, qui a nullo homine judicari velit, eum continuo Deum se facere.

Postremo additis, « hos tam horribiles errores, et hanc impietatem defendit summa sævitia, et interficit dissentientes. »

Hic vero quam impudenter mentiamini vel ex hoc uno cognoscere potestis, quod ego ipse qui hæc scribo palam assero, idque in ipsa Urbe Roma (et Pontifice non ignorante) non licere Pontifici mutare Christi doctrinam, aut cultus, neque cultus novos institueri, qui habeantur pro divinis, aut qui cum Evangelio ulla ratione pugnent ; et tamen ab ipso non modo non interficior, sed nec aliquid molestiæ patior. Nimirum probe novit Pontifex, me vera dicere, vos vero mentiri. Quemadmodum etiam paulo post cum additis : « Doctrina de penitentia prorsus depravata est a Papa, et a suis membris ; docet enim remitti peccata propter dignitatem nostrorum operum. Item, nusquam docent, quod gratis propter Christum remittantur peccata. » Quæ sane non sunt nostra dogmata, sed vestra mendacia. Nec enim id nos docemus, sed contrarium omnino, ut Concilium Tridentinum sess. VI, cap. 3, 6, 7 et 8. aperte testatur. Sed de his satis. Transeo ad Calvinum.

CAPUT XX.

Refelluntur Calvini mendacia.

Igitur Joannes Calvinus explanans locum Apostoli II. Thessal. II : *Qui extollit se super omne quod dicitur Deus* (1), multa quidem dicit, et magna pompa verborum, sed nihil fere probat : « Significavit, inquit, Paulus his verbis, Antichristum sibi rapturum quæ unius Dei propria sunt, ut supra omne divinum numen se efferat, ut tota religio totusque Dei cultus sub ejus pedibus jaceat. » Et infra : « Nunc quisquis a Scriptura edoctus erit, quænam Deo maxime sint propria, et ex adverso intæabitur, quid sibi Papa usurpet, etiamsi puer sit decennis non multum laborabit in noscendo Antichristo. » Magnifica vero pollicitatio.

Sed audiamus quibus tandem rationibus demonstrat, quod proposuit. Forte enim ejusmodi erunt, ut pueri etiam decennes non multum laboraturi sint in iis dissolvendis : « Scriptura pronuntiat, Deum unicum esse legislatorem, Isai. XXXIII, v. 22 : qui servare potest, et perdere, Jacob. IV, v. 12 : Unicum Regem, cujus officium est verbo suo regere animas, eundem facit omnium sacramentorum auctorem : justitiam et salutem ab uno Christo petendam docent, modum simul et rationem assignat. Nihil horum est quod non sui juris Papa esse asserat, suum esse gloriatur ligare quibus visum est legibus conscientias, et æternis pœnis subijcere. Sacramenta pro libidine sua vel nova instituit, vel quæ a Christo instituta erant corrumpit et viliat, imo penitus abolet, ut in eorum vicem substituat quæ finxit ipse sacrilegia : media consequenda salutis aliena prorsus a doctrina Evangelii commisit : totam denique religionem pro suo nutu mutare non dubitat. Quid, obsecro, est se efferre supra omne quod numen reputatur, si hoc Papa non facit ? »

Nonne bene dixeram multa dici a Calvino, parum, aut nihil probari ? Nam quod Papa gloriatur suum esse ligare quibus visum fuerit legibus conscientias, quod Sacra-

(1) Joan. XXI, 17. — (2) Luc. XII, 42. — (3) Id. XII, 45 et seq.

(1) II. Thessal. II, 4.

menta nova instituat, quod aboleat vetera, quod media ad salutem commiscatur aliena a doctrina Evangelii, quod omnem religionem mutet, dicit quidem Calvinus, sed non probat: sin autem dicere apud eum probare est: pari ratione inficiari refutare esse debet.

Certe quotquot Catholici sumus, et Romano Pontifici Christi Vicario obedimus, libere dicimus, et sine ulla ejus injuria dicimus: non licere ei quibusvis legibus, hoc est, etiam perniciosis et iniquis homines ligare, nec Sacramenta nova instituere, nec instituta a Christo corrumpere, vel abolere, nec media commisceri ad salutem aliena a doctrina Evangelii, nec religionem Christianam pervertere, vel immutare: id vero eo libentius dicimus, quod seimus eum quoque ita sentire, ac dicere. Nam si non ita sentit, si putat sibi licere leges iniquas condere, Sacramenta nova instituere, vetera abolere, et alia ejusmodi facere; quomodo patitur nos ita loqui, qui tamen in ejus potestate sumus, et non in angulo nescio quo, sed in ipsa urbe Roma, eo sciente et volente, docemus?

Sed inquit: non dicit Papa sibi ista licere, sed tamen reipsa et factis sibi licere contendit. Probetur igitur aliquid horum fecisse: nam alioqui assumere quod probandum erat, quod quidem solemne adversariis est, petitio principii a Dialecticis vocatur.

Porro duo illa loca Isaiae XXXIII et Jacobi IV, quae sola Calvinus protulit, sententiae nostrae nihil omnino officunt. Nam quod Isaia et Jacobus dicunt: *Unum esse regem, judicem, et legislatorem nostrum*; certe non pugnat cum verbis illis Prov. VIII: *Per me Reges regnant, et legum conditores justa decernunt*; et cum illis Psal. II: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram* (1); et cum aliis sexcentis ejusdem generis locis. Non igitur Isaia et Jacobus quocumque modo unum Regem, judicem, et legislatorem Deum faciunt: sed ea tantum ratione, quod solus ipse ita sit Rex, et iudex, et legislator, ut nulli rationem reddere debeat, a nullo pendeat, auctoritate propria, id est, non accepta ab alio, regnet, et iudicet, ac leges ferat, ac denique quod solus ipse possit etiam quoad executionem perdere et salvare, ut Jacobus ait. Nihil enim horum aut Papae, aut aliis Principibus tribuimus.

(1) Isa. XXXIII, 22; Jacob. IV, 12; Prov. VIII, 15; Psal. II, 10.

CAPUT XXI.

Refelluntur mendacia Illyrici.

Jam Illyricus in lib. quem scripsit adv. Prim. Papae: « Sed, inquit, inter alia argumenta nobis illud firmissimum esse debet, quod verissime et clarissime hoc tempore a plurimis probatum est, Papam docere, et defendere impiam doctrinam, et esse ipsissimum Antichristum, cujus rei rationes hinc repetam. Joannes I, 2. definit, Antichristum esse eum, qui negat Jesum esse Christum. Id plane Papa facit, non verbis, sed re. Nam Meschias Hebraice, Graece Christus, est persona divinitus missa, ut sit populi Dei perpetuus sacerdos et Rex. Sacerdotis officium est docere, orare, et sacrificare, sed Regis est regere et defendere. » Haec ille.

Audiamus nunc quomodo probet, Papam haec officia Christo eripuisse, et quae testimonia, quas rationes adferat. Sed, ni fallor, sola verba inania audiamus; sic igitur pergit: « Adimit ergo Papa Christo sacerdotium: nam non solum dilectum Filium vult audiri, sed magis se suosque Pseudoapostolos aliud Evangelium adferentes. Item, quia multos alios Mediatore in caelo nobis pro Christo substituit, qui pro nobis coram Patre intercedant neglecto Christo severo iudice. Item, quia infinitos sacrificulos pro Christo substituit, qui generi humano Deum placent, ad quos dicit, a Christo per Petrum sacerdotium translatum esse. Denique quia per merita suorum spiritualium, sanctorumque nos salvari vult. »

En quam claris Scripturarum testimoniis Illyricus nos convincit. Quid si haec omnia mere esse mendacia demonstramus? Nam ubi, quaeso, legis, Papam velle magis se quam Christum audiri? Negamus; probate. Nos enim contra videmus a Papa summum honorem Scripturis deferri, et pro haereticis haberi qui adversus Scripturam aliquid docuerint. Deinde, nonne mendacium est clarissimum, quod Papa Mediatore pro Christo substituerit, et illos velit pro nobis ad Patrem intercedere Christo neglecto? Nonne

Litanie nostrae ita incipiunt: Kyrie eleison, Christe eleison? Nonne omnes omnino Ecclesiae nostrae preces, quas in Missa et officio Ecclesiastico legimus, ad Deum diriguntur, et per Christum Dominum nostrum terminantur? Nonne Christi mediationem et intercessionem agnoscimus, cum quidquid a Deo petimus, sive a Sanctis pro nobis peti cupimus, id totum per Christi meritum petamus? Nec enim Sanctos Dei, ut Christi loco habemus, sed id ab eis petimus, ut suas preces cum nostris precibus conjungant, ut hoc modo facilius quidquid volumus a Deo per Christum impetremus.

Pari ratione mendacium est, quod Papa sacrificulos pro Christo substituerit, necnon quod sacerdotium Christi per Petrum ad sacrificulos translatum dicamus: nec enim aliquid horum probatis, aut probabitur unquam nec dubium esse potest, quin si aliquid haberetis, in medium adferretis. Id vero est, quod nos dicimus, Christum, qui est sacerdos in aeternum, et semper vivit ad interpellandum pro nobis, semel quidem seipsum Deo in hostiam placationis per mortem crucis obtulisse: nunc vero per manus sacerdotum iterum atque iterum in mysterio se offerre.

Et quemadmodum cum multi hoc tempore baptizent, verum tamen est quod legitimus Joan. I. *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto* (1): Non enim translatum est officium baptizandi a Christo ad sacerdotes, sed ipse est qui per ministerium sacerdotum semper baptizat: sic etiam tamei multi sacerdotes hodie Christum in tremendis mysteriis offerant, ipse tamen est primarius sacerdos, et vere summus Pontifex, qui per ministerium omnium sacerdotum semetipsum offert: « Non sunt, inquit Chrysostomus hom. 83. in Math. humanae virtutis haec opera. Qui tunc in illa cena confecit, ipse nunc quoque operatur, ipse perficit, ministrorum nos ordinem tenemus. »

Sed libenter a te discerem, Illyrice, cum omnes omnino veteres Scriptores, tum Graeci tum Latini sacrificii Eucharistiae, et sacerdotium Christianorum mentionem faciant, quod nemo negat nisi qui non legit: cur tandem soli Pontifici Romano hoc tribuas, quod sacerdotium Christi in sacrificulos translulerit? sed pergamus ad caetera.

Quod postremo loco addis: « Per merita

suorum spiritualium, sanctorumque nos salvari vult. » Insigne quoque mendacium est: alioqui profer locum, ubi Papa hoc dixerit: « Nos enim per gratiam Domini nostri Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum et Patres salvati sunt, » ut S. Petrus ait, Act. XV. Nec alium agnoscimus Salvatorem nisi Jesum et hunc crucifixum, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus I. ad Tim. II.

Porro Sanctorum merita et preces suo etiam modo nobis prodesse, negare non potest, nisi qui nescit, aut non credit, inter membra corporis Ecclesiae communicationem et connexionem esse. De qua re, cum nos alibi tractaverimus, duo solum testimonia hoc loco addidisse sufficiunt. Igitur S. Augustinus quaest. 149. in Exod. « Ut eo modo, inquit, admoneremur, cum merita nostra nos gravassent, ne diligamur a Deo, revelari nos apud eum illorum meritis posse, quos Deus diligit. » Ac rursum lib. XXI. de Civit. Dei, cap. 27. aliquoties repetit, nonnullos Sanctorum meritis indulgentiam adipisci, atque hoc significatum esse a Domino, cum ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula* (2). « Sicut autem, (inquit S. Leo serm. I. de Natali Apost.) et nos experti sumus, et nostri probavere majores, credimus, atque confidimus, inter omnes labores istius vitae ad obtinendam misericordiam Dei, semper nos specialium patronorum orationibus adjuvandos, ut quantum propriis peccatis depremimur tantum Apostolicis meritis erigamur. » Haec ille.

Et quamvis non solemus ita loqui, ut Illyricus dicit, per merita videlicet spiritualium nos salvari; tamen si quis ita loqueretur, atque id solum significare vellet, meritis Sanctorum ad salutem per Christum obtinendam aliqua ratione nos juvari, non magis reprehendi posset, quam Apostolus Paulus, qui I. Cor. IX. ait: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos*. Et Apostolus Judas, qui similiter loquitur cum ait: *Hos quidem arguite iudicatos, illos vero salvate de igne rapientes* (3). Atque haec de sacerdotio Christi.

Pergit Illyricus: « Regnum porro Christo aufert, quia in terris vult ipse esse Caput Ecclesiae; in caelo vero alios opulatores, et servatores nobis constituit, ad quos in mise-

(1) Joan. I, 33. — (2) Luc. XVI, 9. — (3) I. Cor. IX, 22; Jud. 22 et 23.

riis nos confugere jubet. Negat ergo Papa Jesum esse Christum. »

Hic primum illud quaero: ubinam Papa, aut ullus Catholicorum servatores sanctos appellaverit. Deinde illud addo: si asserere se Caput Ecclesiae esse sub Christo, ut ejus Vicarium et Ministrum, quod Papa facit, est negare Jesum esse Christum; cur eadem ratione quicumque se Prorogem, aut Gubernatorem provinciae alicujus esse affirmat, non continuo censetur negare Dominum suum esse Regem?

Denique si ad Sanctos, tanquam opitulatores in miseriis confugere, est negare Jesum esse Christum; quomodo, quaeso, Paulus non negavit Jesum esse Christum, cum ait ad Rom. XV: *Obsecro vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, et per charitatem Sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus, qui sunt in Judaea?* Quomodo magnus Basilus non negavit Jesum esse Christum, cum in Orat. de 40 Martyr. ita locutus est: « Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: Qui rursus lætatur, hos oret: Ille ut a malis liberetur; Iste ut duret in rebus lætis? » Omitto ceteros Patres; vereor enim ne si eos excusamus, nullum inveniamus qui non negaverit Jesum esse Christum: Si vera sit Illyrici doctrina.

Pergit Illyricus. Daniel cap. XI: « Antichristum pluribus notis insignit: primum, inquit, faciet quod volet, facit sane Papa quod ei libet. »

At S. Daniel cum ait de Antichristo, *faciet quod volet*, significare vult, ab Antichristo nullum omnino superiorem agnoscendum, ac ne Deum quidem: sic enim sequitur: *Et elevabit adversus omnem Deum*. Itaque Antichristus etiam Dei lege, et imperio posthabito, pro arbitrio suo vivet, quod certe Papa non facit, quippe qui Dei lege se constringit non negat, et Christum judicem et superiorem agnoscit.

« Confitetur, inquit Illyricus, id ipsemet dist. 40. si Papa infinitas animas secum in infernum traheret; tamen nemo debet ei dicere quid facis? et glossa, inquit, Papæ est pro ratione voluntas. »

Canon, qui incipit « Si Papa, » non est (ut falso Illyricus dicit) alicujus Romani Pontificis, sed S. Bonifacii Episcopi Mogonati, Apostoli Germanorum, et martyris: qui

(1) Rom. XV, 30 et seq.

quidem non negat Pontificem summum, si male vixerit, esse corripendum atque admonendum ex fraterna charitate; sed negat posse argui ex auctoritate, ac judicari, cum sit ipse omnium hominum iudex. Qui etiam Bonifacius in iis verbis, quæ canonem illum antecedunt (ut videre est in nova editione decreti) Romanam Ecclesiam disertis verbis Caput omnium Ecclesiarum appellat, et a Romani Pontificis incolumitate totius Ecclesiae salutem, post Deum, pendere affirmat.

Quæro igitur ab Illyrico: vera sitne S. Bonifacii Germanorum Apostoli sententia an non? Nam si vera non est; cur nobis obicitur? Si vera est; cur non recipitur? Dicam idipsum planius: si vera non est ea sententia; non igitur verum est, Pontifici plurimas animas secum ad inferos trahenti non posse dici, quid facis? Si vera est; igitur vere Caput est Romanus Pontifex omnium Ecclesiarum, et cunctos judicaturus a nemine est judicandus. Quare desinat Illyricus jam canones allegare, qui nihil ei prodesse possunt. Quod ad glossam attinet, sciat Illyricus, eam vel ab ipso Pontifice, tanquam falsam esse sublatam in nova editione decreti, vel nunquam in decreto fuisse: ego certe eam reperire non potui.

Pergit Illyricus. Secundo (Daniel) « dicit, quod se elevabit supra Deum, id fecit (Papa) ut ex precedentibus apparet. Item quia vult se audiri plusquam Deum blasphemansque vociferatur, Scripturam esse fontem omnium hæresum et schismatum, ambiguum et obscuram etc. »

Atqui oportuerat fideliter Danielis verba referre; non enim ille ait: *Elevabit se supra Deum, sed elevabit adversus omnem Deum*. Et infra: *Nec quemquam Deorum curabit, quia adversus universa consurget*. Quæ nota clarissime demonstrat, Papam nihil habere commune cum Antichristo: Nam Antichristus nullum Deorum curabit: Papa vero unum verum Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum colit. Neque id solum facit, sed etiam (si vobis credimus) tot Deos palam adorat, quot sunt in caelis Sancti, et terris imagines, sub terram reliquias.

Jam vero quod addis: « Papam vociferari, Scripturam esse fontem hæresum et schismatum. » Ego certe in nullis unquam Papæ scriptis legi, sed Lutheri tui verbum esse audio, Scripturam esse librum hæreticorum.

Lutherus præfat. hist. quæ contigit in Strassfort anno 36. Quod quidem verbum si recte accipiat, non video cur merito reprehendatur. Nam S. quoque Hilarius in lib. de Synod. extremo demonstrat, plerasque hæreses ex divinis Litteris male intellectis esse natas.

Et Tertullianus in lib. de præscript. magis audacter: « Nec periclitor, inquit, dicere ipsa quoque Scripturas sic esse ex Dei voluntate dispositas, ut hæreticis materiis subministrant, cum legam: Oportet hæreticis esse, quæ sine Scripturis esse non possent. »

Porro ambiguis, et obscurissimas in plerisque locis Scripturas esse, non solum Papa verissime docet, sed omnes etiam veteres Patres; atque adeo ipse Lutherus, vellet nollet id lateri coactus est, cum præfat. in Psal. in hunc modum scripsit: « Nolim ab ullo id de me præsumi, quod nullus adhuc præstare potuit sanctissimorum et doctissimorum, id est, Psalterium in omnibus suo legitimo sensu intelligere et docere. Sat est, aliquos et eosdem ex parte intellexisse: nulla sibi reservavit Spiritus, quo nos semper discipulos habeat, multa solum ostendit, ut alliciat, multa tradidit, ut afficiat. » Et infra: « Scio esse impudentissimam temeritatis eum, qui audeat profiteri, unum Scripturæ librum a se in omnibus partibus intellectum. » Idem quoque Lutherus in lib. de Cone. et Eccl. pag. 32. Nonne aperte fatetur, se magno sudore veram, et germanam Scripturæ sententiam quesivisse? Denique tot Scripturæ versiones, tot interpretationes, tot sectæ diversissimæ apud adversarios, quid aliud clamant, quam Scripturam esse ambiguum et obscuram?

Tertio, (Daniel) « dicit quod ei (Antichristo) prospere succedet, donec finiatur ira Dei: oppressit Papa ut voluit sua tyrannide et impietate, tum politias plurimas, tum etiam innumeras Ecclesias. »

Et hoc qua ratione, quo auctore probatis? Potesitine dicere, quas politias, quas Ecclesias Pontifex Romanus oppresserit? quid si nos contra demonstramus, huic tertiæ notæ Antichristi notam plane contrariam Papæ convenire? Nam ab eo tempore, quo per vos Papa Antichristus esse cepit, non modo non crevit ejus imperium, sed semper magis ac magis decrevit. Leonis Magni tempore, id est, annis centum quinquaginta antequam Antichristus vestra sententia nasceretur, Papa Romanus pluribus gentibus præsi-

debat, quam sese Romani Imperii fines extendere. Sic enim scribit idem Leo serm. 4. de Natali Apostolorum: « Per sacram B. Petri Sedem Caput orbis effecta (Roma) laus præsidere religionem divinam, quam dominatione terrena. Quamvis enim multis aucta victoriis, jus imperii tui, terra marique protuleris, minus tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quam quod pax Christiana subjecit. » Et Prosper in lib. de Ingrat.

Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris Facta caput Mundo, quidquid non possidet armis, Religione tenet.

At postea, Antichristo, (ut vos vultis) regnante, paulatim amisit Romana Sedes Africam pene totam, Asiæ maximam partem, Græciam universam. Nostris vero temporibus quibus vos Antichristum maxime furere vociferamini, tam prospere illi omnia successerunt, ut magnam Germaniam partem amisit, Suetiam, Gothiam, Norwegiam, Daniam universam, bonam Angliam, Galliam, Helvetiam, Poloniam, Bohemiam, ac Pannoniam partem. Itaque si prospere agere, nota est Antichristi, non Papa, qui tot provinciis exutus est, sed Lutherus, qui prædicatione carnalis libertatis tot populos seduxit, et tam prospere egit, ut ex privato Monacho totius Germaniæ Propheta, et quasi Papa quidam evaserit, Antichristus merito dici potest. Sed perge.

Quarto (Daniel) « dicit, eum non curaturum Deum suorum patrum. Hoc de Papa vere dici, superius in loco Joannis clare probavimus. » Et nos in eodem loco idipsum clarius reprobavimus. Perge igitur ad alia.

Quinto « dicit, non curaturum amorem mulierum: quod Papa fecit, tum præcipiendo suis concubitum, tum per suas sodomiticis libidines. »

Hic omitto dicere de temeritate vestra, qua quilibet pronuntiare audeat; parum pensi interim habentes, possint ne probari quæ dicitis, an non possint. Illud non omitam, verba Danielis etiam in textibus Græcis ita sonent, ut vos dicitis; tamen ex Hebraico fonte in contrarium plane sententiam a S. Hieronymo esse translata; sic enim ille verit: *Et erit in concupiscentiis feminarum*. Et quamvis verba Hebraica *וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה לְאִשָּׁה* solum significent in concupiscentiis feminarum et non habeant ullum adjunctum, quo intelligi possit, utrum erit aut non erit Antichris-

tus in concupiscentiis feminarum: duæ tamen conjecturæ sunt, quæ versionem S. Hieronymi probabiliorē faciunt.

Una, quod constat, Antiochum, de quo ad litteram Daniel loquitur, et qui Antichristi figuram gerebat, valde addictum amoribus feminarum fuisse: « Antiochenus, » inquit Hieronymus in Comm. hujus loci, « luxuriosissimus fuisse dicitur, et in tantum dedecus per stupra, et corruptelas venisse Regiæ majestatis, ut mimis quoque et scortis publice jungeretur, et libidinem suam populo præsentem compleret. » Quod cum ita sit; quomodo credibile est de tali Rege Danielem dicturum fuisse, in concupiscentiis feminarum non erit?

Alterâ conjectura est, quod cum Antichristus Judæorum Messias futurus sit, et Judæi præter cætera bona uxorem multitudinē a Messia suo expectent, non est ullo modo probabile, Antichristum aut imperatorem, aut laudatorem celibatuum.

Addo postremo, quod si nota est Antichristi coelibatuum indicere sacerdotibus, non solum Papa, sed omnes veteres Patres, et ipsi etiam Apostoli Antichristi quidam erunt. Nam (ut cætera præmittam quæ suo loco adferentur) audi quid dicant Patres Concilii II Carthagin. can. 2: « Omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui Sacramenta contractant, pudicitie custodes etiam ab uxoriis se absteineant, ut quod Apostoli docuerunt, et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus. » Sed perge.

Sexto, « dicit (Daniel) quod colet Deum Moazim, idque auro et argento, quod fecit, dum totam pietatem in eo collocat, ut multa, magnaque templa splendide extracta omnigenis pretiosis ornamentis niteant, cantique reboent. »

De Deo Moazim supra multa dicta sunt, ubi ostendimus, Deum Moazim, aut ipsum Antichristum esse, aut ipsum Diabolum, quem occulte Antichristus colet. Sed videtur mihi noster Illyricus Jesum Christum facere Deum Moazim, quæ sane intolerabilis blasphemia est. Nam templa omnia, quæ splendide extruuntur, et auro atque argento a Romanis Pontificibus exornantur, Christo Deo sacrari, ac dicari nemo est qui nesciat; igitur, si qui ejusmodi templis colitur, is est Deus Moazim; quis non videt, Christum ipsum esse Deum Moazim? Neque vero templorum extractio atque ornatus ab anno 666 cœpit, quo anno adversarii Antichris-

tum apparuisse volunt, sed ante hoc tempus annis ferme trecentis.

Audi Eusebium ex versione Rufini I. IX hist. Eccles. cap. 10: « Ex quo aderat cunctis velut divino munere infusa lætitia, maxime videntibus ea loca, quæ paulo ante impis tyrannorum machinis fuerant destructa, re divina constructione clariora, et celsiora consurgere, templaque excelsa pro humilibus conventiculis elevari. » Audi Cyrillum Hierosol. Catech. 14: « Isti qui nunc sunt Reges, pietatis ergo, argento induentes et auro sanctam hanc Ecclesiam Resurrectionis, in qua nunc sumus, extruxerunt, et argenteis monumentis splendidam effecerunt. »

Vide præterea, si libet, de templorum Christianorum magnificentia, et splendore sacrarum vasorum Ecclesie, Eusebium lib. III et IV de vita Constant. Gregorium Nyssenum in Orat. de S. Martyre Theodoro, Gregorium Nazianzenum Orat. 4. in Julian. Chrysostomum hom. 66. ad Pop. Antioch. Cyrillum Alexandrinum lib. de recta Fide ad Reginas, Damasum in vita S. Sylvestri, Ambrosium lib. II de Offic. cap. 21. Hieronymum in Com. cap. VIII. Zachar. Augustinum in Psal. CXIII. Paulinum Natali tertio S. Feliois, Prudentium in hymno de S. Laurentio, et Procopium in lib. de ædific. Justin. III certe omnes ante tempora Antichristi floruerunt, et tamen ea festantur fuisse sua quisque ætate ædificia et ornamenta templorum Christianorum, ut ea que nunc cernimus, cum illis nullo modo comparari possint.

Septimo « dicit (Daniel) fore, ut Antichristus dilectos suos socios, id Papa fecit. »

Scilicet, valde ditavit Joannem Eckium, Joannem Cochleum, Joannem Rossensem, Latomum, Driedonem, Tapperum, Petrum a Soto, et alios tam multos doctissimos viros, qui cum dies et noctes laborarent, ut vestros furores comprimerent, ne obolum quidem unquam a Romano Pontifice acceperunt: quamquam neque ipsi mercedem ab homine expectabant, qui pro Dei gloria potissimum laborabant. Quod si Romanus Pontifex opulenta sacerdotia Cardinalibus et Episcopis attribuit, non tam ipse eos ditare censendus est, quam Fidelium pietas, quæ ejusmodi proventus Ecclesie donavit.

Pergit Illyricus: « Paulus II. Thessal. II quinque notas Antichristi præter predictas ponit. Prima, quod in templo Dei sedebit. Hoc facit Papa, se Christi Vicarium fingendo, et in conscientia hominum regnando. Si enim

se Christi hostem profiteretur, ut Mahometes, esset extra Ecclesiam. »

Sed Paulus, Illyrice, non solum ait, Antichristum sessurum in templo Dei (omnis enim Episcopus sedet in templo Dei) sed explicat modum quo ille in templo Dei sessurus est, dicens: « Ostendens seipsum tri iteri videri: Papa vero, te teste, Vicarium Dei se facit, ac per hoc non Deum. Nec enim Vicarium Dei, Deus esse potest, nisi fingas Deos minores et Deos majores. Deinde quæro abs te: si Papa non est extra Ecclesiam, ut tu hoc loco dicis, ac proinde est intra Ecclesiam; ubi, quæro, tu es cum tuis? nonne extra Ecclesiam? Ecclesia enim una est, et in illa sedet Papa; vos igitur qui in illa non estis, in nulla estis. Sed audiamus cætera. »

Secunda, « quod ait, jam mysterium agi: id opinor eo spectare, quod Episcopus Romanus, paulo post cœpit caput efferre supra alios. »

Nimirum, id est, quod ego supra breviter annotavi, secutus Nicolaum Sanderum, qui antea idipsum viderat, et scripserat; vobis S. Petrum Antichristum esse; Simonem vero Magum, aut Neronem, Christum. Paulus enim non ait, mysterium iniquitatis paulo post operabitur, sed jam operatur: quare si hoc mysterium ad Romanum Pontificem pertinet, ad S. Petrum pertinet necesse est: et si B. Petrus, quod horret animus cogitare; et manus trepidat scribere, Antichristus fuit: quis non videat Simonem, et Neronem S. Petri hostes, Christum et Deum fuisse? Sed habeas tibi ejusmodi Deos et Cliristos, nec enim invidemus. Pergit.

« Tertia, « quod dicit, Antichristum venturum cum signis mendacibus: quod Papa, teste experientia, fecit. »

Quarta, « quod mittet Deus efficaciam illusionis: quod in Papatu manifeste accidit. Omnia enim longe firmius credidimus Papæ, quam Deo. »

De miraculis Antichristi supra disseruimus cap. 15. et mendacium est impudentissimum, quod de experientia Illyricus dicit: nam Pontifices nec vera, nec falsa ulla miracula fecerunt, neque hoc sæculo, nec superiore, quibus tamen Antichristum maxime regnare dicunt Quod vero addit de efficacia illusionis; nemo non videt, quam facile in adversarios retorquetur. Quæ enim major efficacia illusionis fingi potest, quam ut inveniantur hoc tempore qui malint duobus aut tri-

bus apostatis fidem habere, quam Ecclesie universæ, omnibus Conciliis, et omnibus Patribus, qui præter doctrinam admirabilem, et vitæ sanctitatem eximiam, signis etiam et miraculis plurimis, et maximis claruerunt?

Jam vero quod ex Ambrosio, ut quintam notam explicet, adfert Illyricus, supra est refutatum in secunda demonstratione, qua probavimus, Antichristum nondum venisse.

Addit postremo Illyricus quædam ex ep. ad Timoth. I: « ad Tim. IV. postremis temporibus discedent quidam a Fide. Papa negat esse aliam Fidem præter historicam. Attendant spiritibus impostoribus. Papa omnia visionibus spirituum, et animarum probat: prohibebunt conjugium, et ciborum usum; horum utrumque de Papa verissimum et notissimum est. »

Sed, bone vir, Papa unam esse Fidem a Paulo didicit; tu videris, unde præter unam Fidem aliam didiceris: *Unus Deus*, inquit Apostolus ad Ephes. IV, una Fides, unum baptismum (1). Nec istam unam Fidem Paulus unquam definitivè, esse fiduciam ininitentem promissioni et verbo Dei, ut vos definitis Cent. I, lib. II, cap. 4, col. 262. Sed ait ad Rom. cap. X: *Hoc est verbum Fidei quod predicamus, quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris.* Et ad Hebr. cap. XI dicit: *Fide credimus aptata esse sæcula verbo Dei* (2).

Quis autem nescit, ad sacram historiam pertinere, et Christum a mortuis resurrexisse, et sæcula verbo Dei esse aptata? Nec tamen nos istam unam, solum, et veram Fidem, qua certissime credimus quidquid Deus per Apostolos et Prophetas revelare dignatus est, Fidem historicam, sed Fidem Catholicam nominamus: vobis enim relinquimus vocum novitates.

Quod addis, Papam omnia probare visionibus spirituum et animarum, nescio quis tibi spiritus revelaverit. Nos enim ad ea confirmanda, quæ ad statum animarum pertinent, interdum aliquid ex animarum apparitionibus, a probatis ac vetustis Auctoribus scriptis, adferimus. Quale est illud quod scribit Eusebius de apparitione sanctæ Potamiæ lib. VI hist. Eccles. cap. 5. et illud quod refert B. Augustinus de apparitione S. Feliois Nolani lib. de cura pro mort. c. 16. Ad alia vero confirmanda dogmata nescio

(1) Eph. IV, 5. — (2) Rom. X, 8 et 9; Hebr. XI, 3.

quis unquam Catholicorum visiones animarum attulerit? Sed non est hoc primum vestrum mendacium.

Quod ultimo loco adfers de prohibitione ciborum et conjugii, satis perspicue refellitur ab Augustino lib. XXX cont. Faust. c. 6. ubi sic ait: « Si ad virginitatem sic hortaremini, quemadmodum hortatur Apostolica doctrina: Qui dat nuptum bene facit, et qui non dat nuptum, melius facit: ut bonas esse nuptias diceretis, sed meliorem virginitatem, sicut facit Ecclesia, quæ vere Christi est Ecclesia; non vos Spiritus sanctus ita prænuñtiaret, dicens, prohibentes nubere. Ille enim prohibet, qui hoc malum esse dicit, non qui huic bono aliud melius anteponit. » Et infra: « Videtis ergo multum interesse inter hortantes ad virginitatem, bono minori bonum amplius præponendo: et prohibentes nubere, concubitum propagationis, qui solus proprie nuptialis est, vehementius accusando: Multum interesse inter abstinentes a cibis propter sacramentum significationem, vel propter corporis castigationem, et abstinentes a cibis, quos Deus creavit, dicendo, quod eos Deus non creavit. Proinde illa doctrina est Prophetarum, et Apostolorum, hæc Dæmoniorum mendaciorum. » Hæc Augustinus pro se et pro nobis. Nec est opus aliud addere.

Concludit Illyricus: « Constat ergo ex hisce signis, Papam esse illum ipsum verum Antichristum, de quo Scripturæ vaticinatae sunt. »

Sed aptius fortasse conclusisset hoc modo: constat ergo ex hisce mendaciis, Illyricum esse unum ex præcursoribus illius, quem impudentem ore futurum esse S. Danieli multo ante prædixit.

CAPUT XXII.

Refelluntur ineptiæ Tilmanni.

Tilmannus Heshusius in lib. quem inscripsit de sexcentis erroribus Pontificiorum, cum debuisset inscribere, de sexcentis mendaciis Lutherianorum, proprium titulum de Antichristo fecit, is est 33. titulus, et complectitur errores quatuor. Sic igitur ait:

Primo, « Pontificii dicunt, Antichristum

ex Babylonia de tribu Dan venturum esse. » Compendium Theologiæ lib. VII, cap. 8.

Habemus gratias Tilmanno, qui tam antiquos et tam sanctos Pontificios esse docet. Nam si Pontificii sunt qui dicunt, ex tribu Dan Antichristum venturum; certe Pontificii sunt Irenæus, Hippolytus, Ambrosius, Augustinus, Prosper, Theodoretus, Gregorius, Beda, Arethas, Rupertus, Anselmus, et Richardus: hi enim omnes, ut supra ostendimus cap. 12. communi consensu docent, Antichristum nasciturum de tribu Dan. Sed perge.

Secundo, « Papistæ negant, Romanum Pontificem cum suo sodalitiis esse verum Antichristum, cum id validissimis et apertissimis verbi divini testimoniis comprobetur, et demonstretur. »

Sed nos ista testimonia nondum vidimus: nec in nostris Bibliis Hebraicis, Græcis, Latinis usquam exstant. Quæ enim a vestris testimoniis adferuntur, Romanum Pontificem ne nominant quidem.

Tertio, « docent, Antichristum tantum tribus annis cum dimidio regnaturum. » Compendium Theologiæ etc.

Hic vero immortales tibi gratias agimus, quod Papistas esse fatearis, non solum omnes veteres Patres, verum etiam Danielem Prophetam, et Joannem Evangelistam. Et sane miseret me tui et tuorum, quibus facem dumtaxat Scriptorum reservas, omnibus doctis, et probatis Patribus ad Papistas ablegatis. Vide si placet quæ supra docuimus c. 8, atque invenies, disertis verbis docuisse, quod tu Papistas docere affirmas, Irenæum, Hippolytum, Cyrillum, Hieronymum, Augustinum, Theodoretum, Primasium, Aretham, Bedam, Anselmum, Richardum, Rupertum, et etiam Danielem et Joannem.

Quarto, « docent, Antichristum interfectum iri in Monte Oliveti. » Compendium Theologiæ lib. VII, cap. 14.

At hic quoque magnos viros Papistas facis. Siquidem Antichristum in Monte Oliveti interficiendum esse, ex ipso Daniele et Isaia colligit Hieronymus in Comm. cap. IX Danielis. Theodoretus quoque in eundem locum scribens, etiã hsi montem Oliveti non nominat, affirmat tamen, Antichristum non procul a Hierosolyma esse necandum. Sed videamus jam quibus argumentis errores predictos refellas. Subjicis enim continuo antidotum in hæc verba.

« Nugæ Pontificiæ de Antichristo, quia

nullo testimonio sacræ Scripturæ nituntur, rejiciendæ et detestandæ sunt. Nam, ut Hieronymus recte loquitur, quod in Scriptura auctoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, quæ asseritur. Et Paulus monet, ut nobis caveamus a traditionibus hominum, Coloss. II. Hoc autem dico, ne quis vobis falsis rationibus imponat etc. Item: Videte ne quis vos depradetur per Philosophiam etc. Ex verbo Dei petendum est quid sit de Antichristo sentiendum, ut I. Joan. II: Quis est mendax nisi qui negat Jesum esse Christum? Hic est Antichristus. Item II. Thessal. II: Homo peccati et filius perditionis offert sese super omnem Deum etc. Item Matth. XXIV: Exorientur Pseudochristi et Pseudoprophetæ, et edent signa etc. Item Dan. XI: Et faciet munitionem Dei Moazim etc. Item Apocal. XVII: Et vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, et de sanguine Martyrum Jesu. Ex his sacræ Scripturæ testimoniis liquido apparet, quæ sit Fides Christiana de Antichristo, quem Christus et Apostoli prædixerunt venturum. Et cum luce meridiana clarius sit, singula exactissime congruere in Romanum Pontificem; dubitare non debet, quin Romanus ille tyrannus pessimus sit Antichristus. » Hæc ille.

Non erit molestum, credo, si hæc tua argumenta propter rudiores ad formam syllogisticam revocemus, et inde confutationem supra scriptorum errorum apertissime concludamus. Sic igitur refellitur error primus. Nugæ Pontificiæ, quia nullo testimonio Scripturæ nituntur, rejiciendæ et detestandæ sunt: at Verbum Dei clamat: *Qui negat Jesum esse Christum, hic est Antichristus*: (1) igitur error est dicere, Antichristum ex tribu Dan esse venturum.

Alter error ita confutatur. Ut Hieronymus recte dicit, Quod in Scriptura non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, quæ asseritur: sed Paulus ait: *Homo peccati et perditionis filius offert sese super omnem Deum* (3): igitur errant Papistæ cum negant, Papam esse Antichristum.

Tertius sic, et fortius, quia ex duabus Scripturis: Paulus ait: *Hoc autem dico, ne quis vobis falsis rationibus imponat etc.*: at exorientur *Pseudochristi, et Pseudoprophetæ, et edent signa etc.* (2): igitur error Pontificiorum intolerabilis est, qui Antichristum

tribus annis cum dimidio regnaturum dicunt.

Postremus sic, et fortissime, quia ex tribus Scripturis. Paulus monet: *Videte, ne quis vos depradetur per Philosophiam etc.* (4): atqui Antichristus faciet munitionem Dei Moazim, Daniel XI, et Joannes vidit mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, Apoc. XVII, errant igitur toto cælo Papistæ cum dicunt, Antichristum in monte Oliveti esse occidentum.

Dabit veniam candidus lector, quod ita ridicule Tilmannum exceperim. Coegit enim me impudentia hominis, qui cum nihil adferat dignum confutatione: tamen ita garrit, ita gloriatur, ac si demonstrationes Mathematicæ certiores et clariores in medium attulisset.

CAPUT XXIII.

Refelluntur mendacia Chytræi.

David Chytræus in Com. cap. IX Apocal. explicans visionem illam Joannis, quæ quinto Angelo tuba canente primum visa est ingens stella de cælo cadere in terram, cui data est clavis putei abyssi: deinde visus est fumus ex abyssu densissimus ascendere, qui Solem et aerem obscuravit: postremo ex fumo visus sunt prodire locustæ quedam admirabiles, quæ paulo post etiam eorum, et leonum, et scorpionum, et hominum armatorum speciem præ se ferebant. Hanc, inquam, visionem Chytræus explicans, ita eam Romano Pontifici convenire existimavit, atque ab aliis existimari voluit, ut diceret: « Antichristum, seu ordinem Papatus Romani in hac visione describi, non dubium est. »

Et quidem initium hujus visionis ab anno Domini 600 sumendum esse docet, ac stellam illam de cælo cadentem Gregorium Magnum Romanum Pontificem, ejusque successores esse, qui abjectis clavibus regni cælorum, claves putei abyssi receperunt. Fumus ex puteo prodeuntem esse corruptelas doctrine, variasque traditiones Pontificiorum intoleras est, qui Antichristum

(1) Joan. II, 22. — (2) II. Thessal. II, 3 et 4. — (3) Coloss. II, 4; Matth. XXIV, 24. — (4) Coloss. II, 8.